

իմ և զգործս իմ » : Օրինակեց և Հրատարակեց Շուշ (Թ. Ժ. ԺԱ) : Հրատարակեց նաև Սըր, 2, Ռալիսըն յՍխիսկեան Որսգրի հտ. Ժ. էջ 334 Ե. Բորէի օրինակութենէ մը : Գաղղիացի հեղինակին հաւաքած և տեսած, Հրատարակուած և անտիպ արձանագրութիւնք ամբողջ այսչափ են, բայց հնախոյք, օրէ յօր դեռ կը գտնեն ու պիտի

գտնեն բազմաթիւ ուրիշ նոր արձանագրութիւնք ալ, ուրիշ անթիւ հոսութեանց հետ մեր տեղիական աշխարհի աւերակաց միջէն : Երանի թէ, ազգային հնախոյք և հաստէր անձինք ևս ամենայն միջոցներ ձեռքերնին ունենալով, կ'արեան դեռ թաքուն մնացած հոսութեանց՝ գէթ իրոք հաւաքածոյ մը ունենան :

ՍԿԶՐՈՒՆԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՌԱՔԱՅԵԱՆ ԲԱՆՔ ՆՇԱՆԱԿՈՐ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԱՑ

Ա

Ընդհանուր տեսութիւն դաստիարակութեան և կրթութեան վերայ.

4. — Դաստիարակեալ, խղճմտանքով դաստիարակեալ թէ որ դարձնենք աշխարհի մեր շուրջը՝ միայն ապականութիւն կը տեսնենք. ապականութիւն ընտանեկան ներքին բարեկարգութեան, ապականութիւն հասարակաց բարուց, ապականութիւն ընկերական հաստատութեանց :

Ուստիսին.

2. — Եթէ կ'ուզենք զմեզ փրկել, ընդգրկենք դաստիարակութիւնը. կամ, պակաս է անոր փաթիլովը և կամ կորսուիլ : Մարդ-փային ընկերութեան զազաթիւնն կ'ընան, ուրեմն հիմն խտիրած է. Եթէ կ'ուզենք որ չէնքր կանգուն մնայ, հիմը պէտք է նորոգենք : Դաստիարակութիւն, դաստիարակութիւն. ահա միակ օգտու դեղ ներկայ և ապագայ շարեաց դէմ, ահա փրկութեան խաբիսին :

Դիւպանդա.

3. — Որչափ աւելի շարունակուի զազաքաճողով ընկերութեան փորձերը, այնքան աւելի բուսածիտ անձինք համոզուած կ'երեւին, թէ մարդկութեան ապագան կախումն ունի մանկութեան քրիստոնէական կրթութենէ :

4. — Կենդանի էակաց մէջ ամենէն աւելի ընդունակ կատարելագործութեան մարդն է :

ուսինքն ամենէն աւելի դաստիարակուելու. մանաւանդ թէ միակ դաստիարակելին՝ բառին նիշդ սահմանին մէջ. և օակայն նոյն ինքն է միայն որ գաստիարակութեան պէտք ունի :

Բորբա.

5. — Մարդս անկեալ վիճակին մէջ ինչ է ներկայապէս : Մարդս տեսակ մը բաղադրեալ էակ է, մարմնացեալ հակագրութիւն մը, կենդանի պատերազմ : Յիրաւի պատերազմ կայ իր ամէն էական մասանց մէջ, մարմնոյ և հոգւոյ, բանին և կրից, ամենէն աւելի ազնուական խորհրդոց և ամենէն աւելի հասարակ բերմանց :

Ինչ է դաստիարակութիւն. — մարդու բարոյական կատարելագործութիւնն է. յորում կրկին զօրութեանց դէմ կը պատերազմ. տարբեր բացատրութեամբ, բարոյն յաղթանակն է մարդկային բնութեան անարդ միտգանձեալն դէմ :

Դոֆին.

6. — Դաստիարակութիւնը պարզ և զործնական բան է, որ աւելի խնամք քան սկզբունք, աւելի սէր քան պատուէր կը պահանջէ :

Լոսանսի.

7. — Դաստիարակութիւնը ար ամենէն աւելի փերմարդկային գործ է, ամէն բանէն վեր օրտին հետ հայրական կերպ մը և մայրական գորովայից սիրտ կը պահանջէ:

Լանդիոյ.

8. — Դաստիարակութիւնը՝ մարգկային ընկերութիւն, քաղաքականութիւն, ազատութիւն, բարօրութիւն, ժողովրդոց բովանդակ կեանքն է:

Լոսանի.

9. — Դաստիարակութիւնն աւելի սիրոյ և առաքինութեանց միջոցաւ մ'է քան ուսումնական դաստիարակութեանց և խրատաց շարք մը. որ կը պատէ և կ'անցնէ՝ զհոգին. գարնան արգասաւոր ցօղբուն և արևուն զնուցիչ ճառագայթներուն միարժեք ազդեցութեան ներքև ծաղկի և պտղոց նման:

Լըքէոր.

10. — Դաստիարակութիւնը հոգւոյն ժառանգութիւնն է, բարոյական հարստութիւն մը: Կկատմամբ միւս հարստութեանց կը զնէ՝ զդաստիարակեալն առատութեան և առաքինութեան պայմանաց մէջ. յերաւի հարուստ է նա մտաւորական կարգին մէջ: Դօֆեն.

11. — Պշատոն դաստիարակութիւնը սահմանեց՝ այնպիսի կրթութիւն՝ որ հնչող ճամբով կ'առաջնորդէ՝ մանկան ժողովի սիրելի աշխարհին որ չափազանց լայն է, որ անոր արտաքին մարդ մը պիտի ընէ՝ ըստ կենաց պայմանին զոր պիտի ընտրի:

Քանզ դաստիարակութիւնը կը կոչէ աւրուեալ զարգացունելու որ մարդն այն ամէն կատարելութիւններն՝ որոնց ընդունակ է:

Քուֆալինի կը համարի զայն թարի սովորութիւնները տպաւորելու արուեստ:

Ճիւրբորդի, անընդհատ գործելով անհատին կարողութիւններն օրողեալ վախճանին տարբորութեանց փոխելու եղանակն է: Կ'ըսէ:

Ողջախոհ լրագիր մը՝ դաստիարակութիւնը բնութեան սգնելու արուեստ կը կոչէ. զի անհարթ և անվարժ կարողութիւններն՝ իրենց ընական առողջութեան համեմատ կը փատարելագործէ: Ըստ նպատակին քործելու եղանակն անոր գերաջանելով և քործ վերացուցանելով:

12. — Դաստիարակութեան առաքական է մարմնոց պէտք եղած ոյժն հայթայթելով՝ և հոգւոյն ալ այն կատարելութիւնն՝ որուն ենթակայ է:

Պլատոն.

13. — Անզդիացոց համար կամքը կապ մըն զգաստիարակութեան մեծագոյն գործն է:

է: Եպի Իրահամը կը խորհին՝ թէ կարող մարդն աւելի կամի քան գիտէ: Կամիլ գիտա նալը, գործել գիտնալն անոնց համար բարձրագոյն վախճանն է, զուր և դաստիարակութիւնը պարտի ստաշնորդել զմարդս:

Մանտուլի.

14. — Պշտեց դաստիարակութեան գիտութիւնը կործանման գործի մ'է: Դաստիարակութիւն միայն ճշմարտապէս կ'ուսուցանէ պարտքը, գործնականի վերածելով զանոնք:

Ռոյեյայ Գոլար.

15. — Այն դաստիարակութիւնն որ միայն տպաւորելու կը խնայ՝ առանց զարգացունելու, կը ճնշէ և կ'ընկնէ: Թոմագոյ.

16. — Առանց լաւ դաստիարակութեան՝ գիտնականն ուրիշ բան չէ բայց եթէ իմաստակ մը, փիլիսոփան շինական մը, զինուորն անբան մը: Զետորֆիլ.

17. — Ուսուցանելն դաստիարակել չէ, և առանց իրարմէ այնպէս կը տարբերին, ինչպէս կեղեւն միլոկէն, երկուքն իրականն, միկոն վախճանն: Զիվիլզ Բարնիլդ.

18. — Մարդկային ընկերութեան ապագան կախումն ունի դաստիարակութենէ, և ըստ բացատրութեան հեղափոխութեան հարապարակութիւնն է հիմա արեւաբհա բախտին թրտրարարն: Դօֆեն.

19. — Կա լաւ դաստիարակութիւնը մարդկային երջանկութեան բուն հիմն է, և ես միշտ հաւատացած եմ որ աշխարհս պիտի վերանորոգուի՝ եթէ դաստիարակութիւն վերանորոգուի:

Լեյպպից.

20. — Դաստիարակութիւնը կը կայանայ գիտնալու թէ ի՞նչ պէտք է. խաբի և երբ լուրջ աշխարհը լաւութեան և կրթութեան վերայ, միշտ հետն է գիտնալին յարգելոյ, խորհելոյ, քննելոյ, և ամենապարզելոյ:

Յոյրեր.

21. — Ինչ որ մշակութիւնը երկրիս համար, Պոպեն է դաստիարակութիւնը հոգւոյն նկատմամբ: Երբ ողին չէ մշակուած փամառակին և աստաքինութեան քաղցրութեան չէ ընդունալով՝ վրէ նման ծոյլ մշակի մը այգւոյն: Ինք յոտի կամաց հակամիտութեան հետեւելով՝ խաղաղիկ պիտի լլայլ միշտ իմ պատգամը՝ և արեւոյն յայտարարէ ինչ:

22. — Ամէն տեղ դաստիարակութիւնն օրէնսդրութեան կարեւոր մասերէն մէկը պէտք է համարուի: Ներկայ ազգերն ըստ բաւականի միտքը սրող գիտութեանց կը զբաղին, և մարդու բարբը կազմող դաստիարակութեան՝ շատ քիչ անգամ: Հինքը մեզմէ աւելի մտադիր էին այս մասին, այսու պատճառաւ իւրաքանչիւր ազգ առանձին ազգային յատկանիշ մ'ունէր, որ մեղի կը պակսի: Մենք միտքը զարդոյն կը ձգենք, և բարբը դիպուածին:

Իլեկիւր.

23. — Դաստիարակութիւնը, ինչպէս կեւ ծագ բոլոր գործերը, արպէս զի լաւ ըլլայ, պարտի իւր քնարերգական թոխներն ունենալ: Առանց փոփոխութեան՝ անշուք է և անբանաստոր, փոփոխութիւնը կրնայ կարգին հետ միաբանիլ:

Թումազեդ.

24. — Դաստիարակութիւնն ամենուս հաւ մար ամբողջ կենաց գործն է, մինչև գերեզման պարտի չարաւանակուիլ. որովհետև մարդս գերազանցօրէն կատարելագործութեան ընդունակ էակ մ'է: Իւր երկրաւոր կենաց ընթացքը պէտք է միշտ անընդհատ յառաջդիմութիւն մը ըլլայ, ինչպէս այս ընթացքին վախճանը մեծ յեղափոխութիւն մը:

Երեսնայ.

25. — Ամէն բարիք դաստիարակութենէ կը սկսի: Ո՛վ որ կը համարի փոխելու գմարդիկ և ազգերը, ինչպէս չքաղբի մը ընթերցումը թղթատելով կը փոխուի, երբեմն չարիքը կը ծանրացունէ, և կ'արգելու բաղձացեալ կատարելագործութիւնը: Դաստիարակութիւնը օրէնքէն աւելի կարող է, որուն անմիջական ազդեցութիւնը շատ անգամ կամ փնասակար կամ անօգուտ կ'ըլլայ. իոկ միջնորդականն՝ որչափ որ կարեւոր՝ այնչափ ուղիւրին է:

Թումազեդ.

26. — Ճշգրտորդեան մը կեանքն և ապագան դաստիարակութենէ կտրուածն ունի: Առանց դաստիարակութեան չկայ քաղաքականութիւն՝ լայնքն մարդս 'ի բնէ բարբառու է. և բարութիւնը կը զարգանայ խնամով մշակութեամբ, որուն արուեստը կը

պահանջէ սրբազան փափկութիւն մը այրական ուժոյ հետ: Վայ այն կայսրութեան (չայսպէսն Գ.) որ չգիտնայ դաստիարակել իւր որդիքը: Վայ այն կայսրութեան, որ դաստիարակութիւնը գիտութեան հետ կը չլիովի, և կը համարի թէ բարին յառաջ գալ գիտութիւններէ և որ և իցէ գրագիտութենէ, և թէ շարելով կռեալ բառերը՝ կարծէ պատրաստել մարդուն և քաղաքացիին ոգին:

Լազոդդի.

27. — Դաստիարակութիւնն ամբողջական գործ մ'է. դաստիարակ բառն հաւաքական անուն մ'է որ կը նշանակէ մի և նոյն հաստատութեան մէջ այն գործին յատկացեալ անձանց ամբողջութիւնը: Այս հաւաքական և միօրինակ անձնատնտեսութեան գրգման և միակ վարչութեան մը ներքև, մանկան՝ իւր երրեակ կենաց մէջ, — մարմնոյ, իմացականութեան և շնորհաց, — օրինաւոր աճումն տալու համար, հարկաւոր են շատ յաղակութիւն, տաղանդ, գրուելիւն, մասնագիտութիւն և ազդեցութիւն՝ յանհուն փոփոխական:

Մոնթա.

28. — Դաստիարակութեան մէջ յոյժ կաքեւոր է գտնել պատշաճ ժամանակը, յորում պէտք է մանկան հոգւոյն վրայ ազդել. այսինքն երբ նա թէ՛ իրմէ և թէ՛ այն անձուկ չըլանակէն դուրս կ'ենէ, ուր իրեն մանկութեան տարիներն անցուցեր է, փնտռելով այն անժամանակը՝ որուն զաղափորը կը սկսի իրեն ուրախութիւն կամ տրամութիւն պատճառել: Այն վայրկեանին երկտասարդի մը ամենէն կարեւորն է գտնել բարեկամ հոգի մը, իրմէ աւելի հասունացեալ, որ խոհեմութեամբ իրեն խորհրդոյն ղեկն և սրտին եռանդներն առաջնորդէ:

29. — Դաստիարակութիւնը կը սկսի մօր մը առաջին զգուանքէն, չըթանց վրայ համբուրին գրողմած միջոցին՝ ըզած առաջին խօսքէն, այն առաջին խորհրդէն՝ զոր ձայնի հնչումն, իւր հայեցումաձգին փափկութիւնն և փայլն, իւր հոգւոյն ներշնչումն և փունձի առաջ մտաց մէջ պիտի արթնցունեն:

Դիպաւելու.

Հ. Մ. Վ. Սահլ.